

Kunskapsstöd om spelmissbruk och spelberoende

**Kunskapsstöd med rekommendationer till
hälso- och sjukvården och socialtjänsten**

Christina Höglom

2018-11-13

Nya regler om ansvar vid spelmissbruk

- Trädde i kraft den 1 januari 2018
- Reglerna infördes i:
 - socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och
 - hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL
- **Spelmissbruk i lagtexten: Personer som missbrukar spel om pengar**

Socialnämndens ansvar vid spelmissbruk

- **arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar (3 kap. 7 § SoL).**
- **aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga (5 kap. 1 § 5 SoL)**
- **bistå med stöd- och behandlingsinsatser**

Hälso- och sjukvårdens ansvar vid spelmissbruk

- **Hälso- och sjukvårdens ansvar är detsamma som tidigare – behandla spelberoende (som vid andra psykiatriska tillstånd).**
- **Nytt: Särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd vid vuxens spelmissbruk (5 kap. 7 § HSL).**

Samverkan mellan kommun och landsting om spelmissbruk

- **Nytt: Landsting och kommun ska ingå en överenskommelse om samarbete i fråga om personer som missbrukar spel om pengar (5 kap. 9 a § SoL och 16 kap. 3 § HSL)**
- **Sedan tidigare: Individuell plan (SIP) vid behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård (2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § HSL).**

Sammanfattning: Socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar

- Landsting och kommuner har ett gemensamt ansvar för missbruks- och beroendevården
- Hälso- och sjukvårdens ansvar för att behandla spelberoende fanns redan tidigare
- Socialtjänstens ansvar har utvidgats och är detsamma som vid substansmissbruk. Endast SoL, LVM är inte tillämplig
- Fördelningen av behandlingsansvaret varierar beroende på lokala förutsättningar

Syfte och mål med ett kunskapsstöd om behandling vid spelmissbruk och spelberoende

Syftet är att ge professioner i hälso- och sjukvården och socialtjänsten ett behandlingsstöd vid spelmissbruk eller spelberoende.

- Användas i det kliniska och praktiska behandlingsarbetet samt i arbetet med lokala rutiner.
- Bidra till en god vård- och omsorg för personer med spelproblem, spelmissbruk och spelberoende.

Utgångpunkter för kunskapsstödet om behandling av spelmissbruk och spelberoende

Bästa tillgängliga kunskap:

- effektstudier (RCT)

...vid brist på tillräckligt stöd i den
vetenskapliga litteraturen:

- erfarenhetsbaserad kunskap från professioner
med klinisk och praktisk erfarenhet
- konsensusmetodik.

Vid symtom eller tecken på spelproblem hos personer:

bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Rekommendation

- använda korta frågeformulär för att upptäcka och uppmärksamma spelproblem.

Vid utredning av spelmissbruk eller spelberoende och som en del i den:

bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Rekommendation

- använda bedömningsinstrument vid utredning av missbruk eller beroende av spel om pengar.

För att uppmärksamma och medvetandegöra personens spelmönster i samband med utredning och behandling:

kan hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Rekommendation

- använda speldagbok för att få information om spelmönster hos personer med missbruk eller beroende av spel om pengar.

Vid behandling av spelmissbruk eller spelberoende:

bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Rekommendation

- erbjuda kognitiv beteendeterapi (KBT)* till personer med missbruk eller beroende av spel om pengar.

**KBT med inriktning spel*

Forts.

bör hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Rekommendation

- erbjuda kombinationen KBT* och motiverande samtal (MI) till personer med missbruk eller beroende av spel om pengar, som har särskilt behov av motivationshöjande insats.

**KBT med inriktning spel*

Vid spelmissbruk eller spelberoende och samsjuklighet behöver hälso- och sjukvården och socialtjänsten uppmärksamma båda tillstånden.

Hälso- och sjukvården och socialtjänsten bör **Rekommendation**

- erbjuda KBT* till personer med missbruk eller beroende av spel om pengar och samtidigt missbruk eller beroende av alkohol, narkotika eller läkemedel.
- erbjuda KBT* till personer med missbruk eller beroende av spel om pengar och en samtidig annan psykiatrisk diagnos.

**KBT med inriktning spel*

Behandlingsstöd utan rekommendationer

- Huvudmännens ansvar:
 - socialtjänstens särskilda ansvar
 - hälso- och sjukvårdens särskilda ansvar
- Motiverande samtal i behandlingen
- Läkemedelsbehandling
- Involvera anhöriga och andra närstående i behandlingen
- Erfarenheter från personer med tidigare spelproblem

Korta frågeformulär

Namn	Typ	Beskrivning	Referens
NODS-Perc	Identifiera spelproblem	Fyra frågor tagna från NODS. Vid minst ett jakande svar kan man misstänka spelproblem.	Volberg et al., 2011
NODS-Clip	Identifiera spelproblem	Tre frågor tagna från NODS. Vid minst ett jakande svar kan man misstänka spelproblem.	Toce-Gerstein et al., 2009
Lie/Bet	Identifiera spelproblem	Två frågor om spelande. Vid minst ett jakande svar kan man misstänka spelproblem.	Johnson & Hamer et al, 1997

Längre bedömningsinstrument

Namn	Typ	Beskrivning	Referens
NODS	Längre bedömning DSM-IV-kriterier	17 ja/nej-frågor med maxpoäng 10. 0 = inga spelproblem, 1-2 = riskabla spelvanor, 2-4 = problemspelare, 5-10 = spelberoende.	Wickwire et al., 2008
PGSI	Längre bedömning Folkhälsoperspektiv	9 frågor med 4 svarsalternativ med maxpoäng 27. 0 = ej spelproblem, 1-2 = viss risk, 3-7 = moderat risk, 8-27 =spelproblem.	Ferris & Wynne, 2001
PPGM	Längre bedömning Folkhälso- perspektiv	14 ja/nej-frågor. 0 = rekreationsspelare, 1 = riskspelare, 2-4 = spelproblem, 5-14 = spelberoende.	Williams & Volberg, 2010

Speldagbok

Namn	Typ	Beskrivning	Referens
TLFB-G (Timeline Followback för spelbeteende)	Speldagbok	Tid nedlagt, typ av spel, pengar satsat, alkoholkonsumtion och pengar förlorat på spelande noteras i dagbok.	Weinstock et al., 2004

ASI Spel

Namn	Typ	Beskrivning	Referens
ASI Spel grund ASI Spel uppföljning	Intervju för kartläggning och bedömning av spelmissbruk/spel-Beroende. Främst vid samtidigt substansmissbruk	Modul till ASI. Omfattar drygt 20 frågor. Används vid spelmissbruk och samtidigt substansmissbruk. Vid enbart Spelmissbruk kan ASI spel kombineras med annat bedömningsinstrument för spel. Uppföljning sker med ASI Spel uppföljning	Håkansson och Widinghoff (2017) utifrån amerikansk förlaga (ASI-G)

Spelproblem

Både allvarliga och mindre allvarliga problem med spel om pengar kan få negativa konsekvenser som fysisk och psykisk ohälsa, sociala problem eller problem med ekonomin. Spelproblem finns i alla befolkningsgrupper och i alla spelformer, men är vanligare bland män och unga.

[Om spelproblem](#)

[Risk- och skyddsfaktorer](#)

[Uppmärksamma spelproblem](#)

[Utredning och bedömning](#)

[Stöd och behandling](#)

[Spelproblem hos barn och unga](#)

Hur vanligt är spelproblem?

Cirka två procent av Sveriges befolkning har spelproblem och ytterligare fyra procent är i riskzonen.

Spel om pengar kan leda till problem och få negativa konsekvenser för en person. Det kan vara fysisk och psykisk ohälsa, sociala problem eller problem med ekonomin.

[Om spelproblem](#)

Hur vanligt är spelproblem hos ungdomar?

I rapporten presenteras vilka grupper av ungdomar som oftast har spelproblem. Här redovisas också vilka olika spelställen och spelformer som är vanliga bland ungdomar med spelproblem.

[Hur vanligt är spelproblem hos ungdomar?](#)

Utredning och bedömning

Problem med spel om pengar är ofta samsjukligt med andra beroenden, med annan psykisk ohälsa eller olika typer av funktionsnedsättningar. Därför är det viktigt att få en helhetsbild av situationen. Olika bedömningsinstrument kan användas för att upptäcka, utreda och bedöma spelproblem, exempelvis PGSI, NODS och Lie/Bet.

[Läs mer om utredning och bedömning av spelproblem](#)

Utredning och bedömning

För att den som har problem med spel om pengar ska få rätt stöd och behandling behöver personal i hälso- och sjukvården och socialtjänsten utreda och bedöma hjälpbehoven. Det är viktigt med en helhetsbild av situationen. Bedömningsinstrument kan användas för att upptäcka spelproblem. De kan ingå som en del i utredningen.

Spelproblem kan vara orsaken till en rad andra problem, men det kan även vara en konsekvens av andra problem eller förekomma samtidigt med andra problem. Därför behöver man få en bild av hela situationen, det gäller även annan psykiatrisk- eller beroendeproblematik, ekonomisk och social situation. Den som har problem med spel om pengar har ofta, men långt ifrån alltid, en samsjuklighet med andra beroenden, med annan psykisk ohälsa eller olika typer av funktionsnedsättningar.

Samverkan med olika aktörer

För att få ett grepp om personens hela problem krävs ofta samverkan med olika aktörer och instanser.

Till exempel kan följande aktörer vara inblandade:

- husläkarmottagning/vårdcentral i fråga om stressproblem och lättare psykisk ohälsa
- psykiatrisk vård när det gäller allvarlig psykisk ohälsa och akut psykisk ohälsa
- specialistpsykiatri vid exempelvis utredningar av adhd eller bipolaritet
- beroendemottagning
- socialtjänstens missbruksvård
- ekonomiskt bistånd vid otillräckliga inkomster
- socialtjänstens barn- och familjeenheter
- budget- och skuldrådgivning.

Bedömningsinstrument

Det finns flera bedömningsinstrument som används för att upptäcka, utreda och bedöma spelproblem. Bedömningsinstrumenten skiljer sig i längd, användningsområde och förmåga att upptäcka och urskilja personer med spelproblem. Alla är utformade som frågeformulär med två eller fler svarsalternativ, där de sammantagna svaren ger en poäng som anger graden av spelproblem. Bedömningsinstrumenten kan delas in i korta frågeformulär och längre bedömningsinstrument.

Flera av instrumenten har använts under en längre tid i såväl kliniska studier som i reguljär verksamhet inom beroendevården i Sverige.

I texten används alternerande benämningarna *instrument* och *frågeformulär*. De har här samma betydelse.

Korta frågeformulär

Korta formulär med frågor om spel kan användas för att upptäcka och utesluta eventuella spelproblem. Flera av formulären består av ett urval av frågor tagna från längre frågeformulär.

Spelproblem

Om spelproblem

Risk- och skyddsfaktorer

Uppmärksamma spelproblem

Utredning och bedömning

Stöd och behandling

Spelproblem hos barn och unga

Kunskapsstöd

- ▶ Lägesrapporter
- ▶ Målgruppsanpassade sammanfattningar
- ▶ Rekommendationer och vägledningar
- ▶ Statistik och uppföljningar
- ▶ Systematiska översikter och kartläggningar

Bedömningsinstrument

Korta frågeformulär

NODS-PERC (pdf)

NODS-CLIP (pdf)

LieBet (pdf)

Längre bedömningsinstrument

NODS

NODS-livstid (pdf)

NODS-senaste året (pdf)

NODS-30 dagar (pdf)

PPGM

PPGM (pdf)

PGSI

PGSI (pdf)

ASI

ASI-spel grund och ASI-spel uppföljning på Socialstyrelsens webbplats [↗](#)

Speldagbok

Speldagbok (pdf)

SVENSKA BEHANDLINGSMANUALER

TILL SPELFRIHETEN

1. Introduktion
2. Faktorer som utlöser och vidmakthåller
3. Förändring/motivation
4. Spelsug
5. Speltankar
6. Kognitiv omstrukturering
7. Kognitiv dissonans
8. Problemlösning
9. Återfallsprevention 1
10. Återfallsprevention 2
11. Återfallsprevention 3
12. Återfall 4

FRI FRÅN SPELBEROENDE

1. Introduktion
2. Biopsykosociala förklaringsmodellen
3. Spelsug
4. Speltankar
5. Motivation
6. Ekonomi
7. Återfallsprevention
8. Repetition

Läs mer

- **Behandling av spelmissbruk och spelberoende**
Kunskapsstöd med nationella rekommendationer till hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- **Socialstyrelsens meddelandeblad nr 4/2017**
Socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar vid spelmissbruk
- **Proposition 2016/17:85 Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk**
- **www.kunskapsguiden.se**
- **www.spelprevention.se**
- **www.stodlinjen.se**
- **Webbutbildning om spelproblem:**
<https://lartorget.sll.se/public/courseId/69319/lang-sv/publicPage.do>

Mer information finns på
www.socialstyrelsen.se
www.kunskapsguiden.se